Do Bibliot. Jagielon. Mr. Ctny

...leben № 29 (269) | Radom Piątek 26 Lipca 1929 | ראדאם, פרייטאג י״ח תמוז תרפ״ט. | VI-טער יאהרגאנג | 10 זייטען | ...
...nikowska 20. | „Nal. pocz. uiszczone ryczałtem"

ראדאמער-קעלצער לעבען

GARBATKA

— w willi p. —

Sobienieckiego

obok willi RÓŻ

otwiera 1 czerwca b. r.

L. ROZENBERGOWA

PENSJONAT

dla dzieci

i młodzieży.

Rutynowana freblanka.

Kuchnia zdrowa i rytualna.

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער פריינדין

ג ו ט ש ע   ח י י צ ה ע נ ד ל ע ר

צו איהר פערלאבונג מיט ה׳ י א ס י ל   ז י ל ב ע ר ש ט י י ן

זאל זייער לעבען בעגלייט ווערען מיט שטענדיגע צופרידענהייט.

מ א נ י ס   ה ע ר ב ע ר   אין כלה   ל א ה   פ ר י י מ א ן.

Z intencji zaręczyn

p. **S a l i   K l a j m a n ó w n y**

z p. **A d o l f e m   B u c h m a n e m**

serdeczne życzenia składają

Dawid Balicki

M. Rubinsztajn

— Kielce —

Zamiast kwiatów ofiarujemy 10 zł. na Dom Sierot Żydowskich w K i e l c a c h.

ב ע ק א נ ט מ א כ ו נ ג.

האלטענדיג בעקענען דאס ראדאמער פובליקום מיט מיין פריש-רעמאנ-טירטען און אויפ׳ן היגיע-נישטען אופן איינגעארדענטען

רעסטאראן

ווי ס׳איז צובעקומען די בעסטע סארטען בראנפען, וויינען, ליקערן און ביער פון די פערשידענסטע בערימטעסטע פירמעס, ווי אויך הייסע און קאלטע צובייסען, האב איך בעשלאסען צו פערקויפען צו אויסנאהם-ביליגע פרייזען ווי צ. ב. ביער פון אלע פירמעס ווי: „אקאטשים". „האבערבוש" און „סאפקי" בז 60 גר. א יעדינקע און אויפ׳ן גלאז די גרעסטע גלעזער 35 גר. די זעלבע פרייזען פערקויף איך אויך אויף קוימלעך אויף שבת. אבצושיקען א היים מיט פלימפלעך.

נוצט אויס די געלעגענהייט און קומט איבערצייגט אייך.

מיט אכטונג **ה. ל א נ ד א** וואלאווא 35

Przefarbowane stare obuwie

barwnikiem

SKINOL-FARBA

w 54 kolorach

niczem **nie różni się** od nowego obuwia gdyż po przefarbowaniu **Skinol-Farbą** jest trwała, farba nie ściera się, nie pęka i nie schodzi wskutek deszczu.

ŻĄDAĆ WYRAŹNIE SKINOL-FARBA **WSZĘDZIE.**

Przetw. Chem. „SKINOL" Warszawa Zielna 52.

אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל דעם מיטגליעד פון קאפיטעט פון דער „גמילת-חסד" קאסע ביי דער יודישער קהלה אין ראדאם **יודל גאסטינסקי** צוליב דעם פריהצייטיגען טויט פון זיין זוהן

צבי נ״ע

אין זיין ארבייט לטובת דער געזעלשאפט זאל ער א טרייסט געפונען.

די געזעלשאפט

„גמילת-חסד" קאסע

ביי דער יוד. קהלה אין ראדאם.

Szefowi naszemu

p. **J. Zylberowi i żonie**

wyrażamy głębokie współczucie z powodu przedwczesnego zgonu Ich CÓRECZKI

B. P. **R ó ż y**

Personel F-my „AMADA"

w RADOMIU.

Z powodu śmierci naszego nieodżałowanego kolegi i przyjaciela B. P.

IZRAELA HERSZA

GOSTYńSKIEGO

serdeczne współczucie pozostałej w nieutulonym żalu rodzinie, składają:

Jakób Wajsberg.

Szlamek i Abram Urbach.

געבוג געקיניגט, לעגט די מאנדאטען.

אויפ'ן אדרעס פון די ראדאמער ראשי־הקהל.

שוין די העכסטע צייט, אז די פרנסים אזוי פון קהלה־ראט און אזוי פון דער גמינע־פערוואלטונג זאלען ענדליך רעזיגנירען פון זייערע אמטען און לעגען די מאנדאטען.

שוין באלד א יאהר צייט, ווי די קאדענץ זייערע האט זיך געענדיגט. זיי זענען געוועהלט אויף 4 יאהר און די דאזיגע צייט איז שוין לאנג אריבער. די פארמעלע און יורידיש־פארשריפטליכע באזע איז, אלזא, שוין אויס אקטועל. אויך די בעציהונג מצד דער גאנצער יודישער געמיינשאפט אין ראדאם צו דער גמינע איז א נעגאטיווע און א אונטאלערירבארע. די עפענטליכע יודישע מיינונג ביי אונז אין שטאדט איז אויפ'ן העכסטען גראד אויפגעבראכט געגען דער יעצטיגער שלים־מזל'דיגער גמינע, די אויפרעגונג דריקט זיך אויס אין א פיעל שארפערער פארם, ווי געוועהנליכע קריטיק. די לאגע אין דער היינטיגער גמינע שטעלט אזוי ארום מיט זיך פאר א שטיק בין־השמשות. ס'איז נישט טאג און ס'איז ני[illegible]. די גמינע איז א רשות הרב[illegible] דער פרנס איז קיין פרנס נישט, דער דאזאר איז קיין דאזאר נישט. עפעס א צוויי־דריי פערזאהן מיט א קהל־משמש האבען אויסגעשפרייט א מין פאשיסטישע דיקטאטור און טהוען, וואס זייער הארץ גלוסט. קיינער פרעגט נישט און קיינער פראטעסטירט נישט. יעדער טראגט דעם מאנדאט אויף די פלייצעס און כאטשער געשיהט עפעס א מיאוס'ע געשיכטע, אן'אונערהערטער סקאנדאל, אזוי ווייסט קיינער נישט און יעדער ווארפט פון זיך אראב די פעראנטווארטליכקייט.

צו וואס, אלזא, אזא צידקאטע אטראקציע. פאר וואס לעזט איהר אייך נישט אויף, ה"ה פון קהל־שטיבעלע?

אייער וועקסעל איז לאנג שוין געווען צאהלבאר. דער טערמין פון אייער אפיציעלער אייסרערהעלטקייט האט, זינט א יאהר, זיך געענדיגט. דעם הסכם פון דער שטאדט האט איהר אויך נישט. פערקעהרט, יעדער יודישער בירגער אין ראדאם האלט זיך שוין לאנג אין איין פרעגען, וואס איהר טהוט נאך אין גמינע און פאר וואס איהר האט אייך שוין לאנג נישט אויפגעלעזט. אלזא, ביז ווי לאנג וועט איהר ארומטראגען די מאנדאטען אין קעשענעס און ווי לאנג וועט איהר אזוי טאלערירען די הפקר־מעשים פון עטליכע לייט, וואס מאכען א גאנצע שטאדט צו שאנד און צו שפאט?

אייער פאליטיק איז א טונקעלער שפיל. איהר וועט נישט קיינעם איינרעדען, אז מען טהוט אייך אן א „קאהאל" אונטער די פלייצעס און, אז איהר ווייסט פון גארנישט. ניין, רבותי, מיר לעבען אין א צייט, ווען דיפלאמאטיע איז נישט מעהר א ענין פאר יחידי סגולה. אויף דער קינץ, וואס הייסט חכמת הפאליטיקע און בפרט אויף אייערע איז שוין יעדער איינער א מבין. איהר זענט געווען און איהר זענט אויך איצט דורך און דורך פעראנטווארטליך פאר די מעשים, וואס עטליכע פון אייערע גענאסען מוזען אן. איהר וועט זיך נישט ארויסדרעהען מיט אייערע אויבער־שפיצלען. איהר וועט צו יעדען מאמענט, ביי יעדען שעת הכושר געשטעלט ווערען צום משפט פון דער עפענטליכקייט, פאר וועמען איהר וועט אויפגעפאדערט ווערען אפצוגעבען א דין וחשבון פאר דער גאנצער צייט פון זייער „ריהם־פולע" ממשלה.

מיר ווילען אבער פעהר נישט פראלאנגירען אייערע מאנדאטען. מיר ווילען נישט ווארטען ביז צום עפענטליכען משפט. די לאגע, וואס הערשט יעצט אין גמינע, טאר לענגער שוין נישט אנהאלטען. די שטאדט וויל מעהר נישט זיין א שפיל־צייג אין די הענד פון א ה' מוליער מיט זיינע געהילפען, די ח"ה ווייגטרויב ווייסמאן און רובינליכט. די שטאדט האט זיי פריהער ניט געקענט און וויל זיי אויך איצט מעהר ניט קענען. בעלי־בתים — דאס איז די שטאדט און נישט יענע ה"ה. און טאקע די גאנצע שטאדט ווינשט זיך, אז די דאזיגע ה"ה זאלען איהר צורוה לאזען און אויפהערען צו זיין איהרע פיהרער און פערזארגער. די שטאדט צאהלט געלד — פערלאנגט זי, אז פון איהר געלד זאל די שטאדט האבען געגענזייטיגע נוצען; אז פאר דעם געלד זאל געשאפען ווערען נוצבארע אינרעאלע ווערטהען לטובת דער גאנצער יודישער בעפעלקערונג. און נישט צו צאהלען פון דעם ריעזען־פענסיעס פון צעהנער־טויזענדער זלאטעס א יאהר א גענעראל־סעקרעטאר. אונזער גמינע איז נישט קיין מיניסטעריום און די שטאדט קאן זיך גענצליך בעגעהן אהן גענעראלער. נאך קיינמאהל האט מען אין דער ראדאמער גמינע אזעלכע ריזען־פענסיעס נישט געצאהלט קיין בעאמטען, און נאך קיינמאהל האט די ראדאמער גמינע זיך נישט גענויטיגט אין א גענעראל־סעקרעטאר.

די נויט אין שטאדט איז גענוג גרויס. מיט יעדען טאג ווערט די ארמעע פון הונגעריגע, עלענדע און שמאכטענדע גרעסער און גרעדיכטער. פון אזעלכע צעהנדליגער־טויזענדער זלאטעס, וואס ווערדען אריינגעשטעלט אין בודזשעט פאר גענצליך־אומנויטיגע גענעראל־סעקרעטארען, וואלט די גמינע געקאנט לינדערן די נויט פון צעהנדליגער הונגעריגע און צובראכענע יודישע פאמיליעס אין ראדאם. בעסער האלט די גמינע מיט אזא ריעזען־סומע פערקלענערט דעם אזוי־אויך בענוג הויכען בודזשעט און נישט ארויפגעלעגט אזעלכע הויכע שטאט־שטייערן אויף אלע בירגער פון דער שטאדט.

יא, רבותי, יעצט דראהט ער אייך, דער דאזיגער גענעראל־סעקרעטאר פון לובלין מיט דמים בראשו, און איהר מוזט געבען דעם דאזיגען ביטערען פיל אראבשלונגען. פאר וואס דאס איז אזוי — דאס איז דערווייל, א פנים, א סוד. אבער ניש־קשה, צום גליק איז ראדאם א שטאדט, וואו קיין סודות קאנען זיך לאנג נישט האלטען אין. מסתמא, וועט דער סוד אויך ענטדעקט ווערען.

די מעשה גענעראל־סעקרעטאר איז איין רינגעלע אין דער גרויסער קייט פון דער גמינע־טהעטיגקייט. ביי וועלכען ס'האבען זיך גלפארעט די ה"ה מוליער, ווייגטרויב און ווייסמאן. און אויב איהר איבריגע ה"ה פרנסים און דאזארעס האט ביז יעצט געשוויגען איז משמע, אז נישט בלויז טאלערירט האט איהר דאס, נאר זאגאר אפשר מסכים געווען שטילערהייד און טאקע דערפאר, זאגט אייך די שטאדט: גענוג געקיניגט, לעגט די מאנדאטען. ווען איינמאהל א סוף נעמען צו אזא „עבערליכע" לאגע און איהר וועט דערמיט פערשנעלערן דעם טערמין פון נייע קהלה־וואהלען. דאן וועלען געוויס בעסטימט ווערען דורכ'ן מיניסטעריום נייע וואהלען, צו וועלכע די שטאדט וועט שוין געהן מיט אפענע אויגען און ענדליך וויסען, ווי אזוי צו האנדלען.

אויב איהר זענט צו־שוואך, אדער איהר ווילט נישט אנווענדען אייער השפעה און אייער מאכט, אז די דאזיגע עטליכע ה"ה זאלען גענצליך פערלאזען זייערע אמטען, טא רעזיגנירט און לעזט אייך אויף, וועט די שטאדט שוין טוהן דאס איבריגע און וועט וועהלען אלס איהרע רעפרעזענטאנטען די, וועלכע זי וויל וועלען און וועלכע זענען איהר נאהענט צום הארצען.

אדער איהר ה"ה פרנסים פון ראט און פערוואלטונג, אדער די ה"ה מוליער, ווייגטרויב ווייסמאן, רובינליכט. אויב דאס לעבט, האט די שטאדט די פולשטענדיגע רעכט צו פאדערען פון אייך, איהר זאלט רעזיגנירען, כדי אויפצוהערען צו זיין דער שטיך־פונקט פאר די עטליכע געצאהלטע יחידים, וואס האבען די שטאדט פערוואנדעלט ווי אין א חורבה און זי מאראליש און מאטעריעל צובראכען.

בשעת מיר שרייבען די שורות, איז נאך נישט בעוויסט דער רעזולטאט פון דער אויסערגעוועהנליכער פערזאמלונג אין האנדווערקער קלוב, אויף וועלכער די האנדווערקער־פרנסים האבען אנצוגעבען א בעריכט פון זייער טהעטיגקייט און וועגען אלגעמיינעם מצב אין גמינע. מיט וואס די פערזאמלונג זאל זיך אבער נישט ענדיגען און וואסערע רעזאלוציעס ס'זאלען אלץ נישט ארויסגעטראגען ווערען — איז די דימיסיע פון אייך, קהל'שע פארשטעהער, א נויטווענדיגקייט, אויב איהר ווילט נישט העלפען קאמפראמיטירען דאס קהלה־וועזען אין אונזער שטאדט. דער גאנצער קאמפלעקס פון גמינע רעפרעזענטאנץ דארף רעזיגנירען פון זיינע פבודים. דער וואס וועט נישט וועלען זאל בלייבען. סיי ווי לאנג וועלען די עטליכע געבליבענע נאכרעס נישט אנהאלטען. זיי וועלען עווענטועל מוזען מאכען פליטה אונטער'ן דרוק פון עפענטליכע פראטעסטען און אויך בוליב דעם, וואס זיי וועלען נישט האבען מעהר אויף וועמען זיך אנצולעהנען.

איהר זייט נישט מעהר פאר זיי דאס שוץ־מאנטעל און לעגט די מאנדאטען.

דאס וועט אייך מעהר כבוד ברענגען.

מ. שמשון.

כ' תמוז

(1904—1929)

צים נײַן- און צוואַנציגסטען מאָל גיבען מיר זיך א ריס אָב פון אונזערע טאָג-טעגליכע הויה-דאגות, אפילו פון אונזערע אַנגעשטרענגטע עתיד-בליקען און ווענדען אונזער וועזען צום נישט גאָר ווייטען עבר—צו יענעם כ' תמוז, אָקאָריסט מיט עטליכע צעהנדליג יאָהר צוריק, ווען עס האָט אויסגעהויכט זיין נשמה דער, וועמען מיר האָבען אַזעלכע פינף- און צוואַנציג יאָהר צו פערזאַנקען,- טהעאָדאָר הערצל.

אין אונזערע ביטערע הוה-טעג, וועלכע פערטונקלען אָפט אויך אונזערע עתיד-האָפנונגען, איז כ' תמוז א טרייסט-טאָג. אין דעם טאָג דערהויבט זיך, פון נאָך א חשכות'דיגערען הוה און נאָך א פערנעבעלטערען עתיד, די גע-שטאַלט פון דעם, וואָס האָט זיי מיט זיין שעפּערישען נשמה-ליכט בע-שטראַהלט און אויך פאַר אונז און קו-מענדיגע דורות אַנ'עמוד-האש געוואָרען.

אין דעם טומעל פון די אַבלייגענדע „לשנה-הבאה"-געשרייען האָבען זיך געטראָגען יחיד'שע אומגעדולדיגע קולות: „באַלד!" — פון די דוחקי-הקץ, אונטער בערג פון דורות'דיגע פאסיוויטעט און וואַרטונגס-טראַדיציעס האָבען געטליעט פונקען פון אויפבּרויז און טהאַט—פון די משיח זוכער. עס האָט אָבער געפעהלט דער טריבון, וואָס זאָל די שוואכע איינצעל-קולות אין א מעכטיגער קאָלעקטיוו-שטים פערוואַנד-לען: עס איז נישט געווען דער, וואָס זאָל די צוואָרפענע פונקען אין איין פלאַם צופלאַקערען, — איז געקומען טהעאָדאָר הערצל.

און ווי שטיל עס זענען געוואָרען אַלע טערטרייבער און פערטרייער פאַר איהם, דעם גרעסטען „דוחק-הקץ", פאַר איהם, דעם שטאַרקסטען גאולה זוכער!

ס איז געווען „באו מים עד נפש"-צייט. די צובראָכענע געטאָ-מויערען האָבען נישט פערוויסט די גרעניצען פון דער ברייטער אויסערליכער וועלט אין אונזער ענג קליין וועלטעל, אָבער קאַלטע ווינטען האָבען פון דאָרט צו איינז אַריינגעבלאָזען...

— זענען מיר געבליבען על פרשת דרכים! מענדעלסאָהן'ס וועג האָט געפיהרט מחוץ לתחום... דער ווילנער גאון האָט געגעבען אַנ'ענט-פער פאַר יחידי סגולה, פאַר די לומדים און תלמידי חכמים, אבער דאָס גרויסע פאָלק האָט זיך שוין געראַנגעלט אין מאַטעריעלער דהקות, און די יחידי סגולה זענען, וואָס אמאָל אַ"ך ווע-ניגער געוואָרען. האָט אויך דער דרך פון בעש"ט קיין איצטיגע נישט געגעבען. נה און הארץ זענען דורך איהם ביז די שבעה רקיעים דערהויבען געוואָרען, אָבער לייב-און לעבען איז געבליבען שטעקען אין דלות'דיגער בלאָטע.

האָט מיט פייערדיגע אותיות אויפ-געפלאַקערט: „לאַן!"

— איז געקומען טהעאָדאָר הערצל! מענדעלסאָנ'ס איירָאָפּעאישער פער-שטאַנד, דעם גר"א'ס יודישע גאונות און דאָס ברענענדיג האַרץ פון בעש"ט האָבען דורך זיין נשמה פאַר אונז אַנ'אַלט-נייען וועג דורגעבראָכען — ווידעראויפלעבונג!

פול און גאַנץ. מאַטעריעל און גייסטיג— „יודענשטאַט"!

אין דאָס פאָלק — אין זיינע לעבע-דיגסטע טיילען איז דעם וועג בע-טראָטען.

הערצל'ס לעבענס חבר און מיטשע-פער פונ'ם גרויסען ווערק, מאַקס נאָרדוי — האָט אונז געניאַל דער-פיהרט ביזן ברעג תהום — „די יודען-נויט". זענען מיר געבליבען פערצווייפעלט מיט אויסגעשטרעקטע הענד,— האָט הערצל, אויף דעם אַנדערען ברעג, פאַר אונז ענטפלעקט אונזער חערליך „אַלטניילאַנד" — „דער יודענ-שטאַט!"

— מ'האָט פאַר דעם פערוואָרלאָזטען און הונגעריגען געכאַהלען זיין הונגער און היימלאָזיגקייט מיט די רייצענדסטע פאַרבען און ביים סאַמע ראַנד פון יאוש האָט מען איהם בעוויזען א הייב און פרוכט, מיט דער האַנד צו דערלאַנגען—נאָר א באַריער צווישען איהם און זיין חלום איז געווען.

קומט דער סוף פון זיך אליין: דער הונגעריגער האָט מיט די לעצטע כחות זיך געוואָרפען און די באַריער צו-בראָכען..

די „יודען-נויט" האָט נישט אויפגע-הערט ביז היינט, דער „יודענשטאַט" איז נאָך פאַר אונז, נאָר מיר ווערען א מאָל מיעד. פרובען מיר, מיעדע זיך אומקעהרען בעווייזט זיך ווידער — איצט שוין אויף א מרחק פון פינף און צוואַנציג יאָהר—דאָס געשטאַלט פון הערצל און טרייבט אונז, מיט שטו-מע בליקען פאָראויס:

— „ווען איהר ווילט, איז עס דאָך נישט קיין לעגענדע!"

— — — — — — — — —

X.

דער אומשולדיגער קרבן.

(א בילד פון דער הײַנטיגער צײַט)

ווען מערי איז אַנגעקומען אלס עקס-פּירענטקע איז זי נאָך געווען גאָר א יונג מיידעל. אין געשעפט, וואו איהר מוטער האָט זי אַריינגעגעבען איז בעש-טאַנען פון א גרעסערען פערסאָנאַל, אמייסטענס איז געווען מיידלעך עקס-פּידענטקעס. מענער זענען געווען צוויי: איין אַנגעשטעלטער און א בוכהאַלטער. נערין האָט מען אין אָנהויב צום גרעס-טען טהייל אויסגענוצט. די עלטערע אַנגעשטעלטע האָבען מיט איהר גע-שפּט. געשיקט גענג און זי האָט אַלע געפאָלגט. מערי, ווי יונג זי איז נישט געווען, האָט פערשטאַנען. אַז אַנדערש וועט מען זי נישט האַלטען. האָט זי אַ"ך פאַר ליב גענומען, נאָר געטרייסט זיך. אַז קוים וועט זי אָבזיין אַ קורצע צייט און מ'וועט צונעמען אַ יונגערע פאַר איהר—דעמאָלט וועט זי שוין זיין צוגערעכענט צו די גרויסע. מערי האָט געהאַט און דערווייל מקנא געווען די עלטערע מיידלעך, וואָס זיי שטעהען אונטער'ן טיש, וואו זיי פערקויפען און מען געטרויט זיי אָן.

און געקומען איז די צייט, ווען מען האָט אויך מערי'ן געטרויט. מערי איז שוין דאַן געהאַט אונטערגעוואַקסען, זי האָט מעהר קאָנען געלערענט דאָס גע-שעפט, און זי האָט אויך אָנגעהויבען שטעהן אונטער'ן בופעט און פערקויפט גלייך מיט די גרויסע. מ'האָט איהר געהעכערט די שכירות און מערי איז פון זיך זעהר צופריעדען געווען. איהרע חלומות, אַז זי זאָל ווערען אַ דער-וואַקסען מיידעל זענען פערווירקליכט געוואָרען. נישט מעהר, וואָס צוזאַמען מיט איהר בליהען און וואַקסען, האָט אויך געבליהט איהר שעהנקייט און מיידלשע רייפקייט. דאָס האָט נישט בלויז געהויבען איהר ווירדע און בע-וואויגען איהר שעף צו טראַקטירען זי ווי א דערוואַקסענע פּראַקטישע באַבא. נאָר איהר אויפבליהענדיגע פיגור און גראַציעזער שעהנקייט האָט אַלעמענס אויגען צוגעשמידט און יעדער האָט זי בעהאונדערט.

מערי איז געווען די שענסטע פון גאַנצען פערסאָנאַל און דער ביכהאַל-טער, וואָס האָט שוין געהאַט א ווייב מיט צוויי קינדער האָט געוואָרפען אויף איהר אַן אויג. זי איז איהם שטאַרק געפעלען און אין זיין הארץ האָט א שטאַרקע ליבע אויפגעבראַזט. מערי, א פיין און אנשטענדיג קינד פון אָרענט-ליכע עלטערען, האָט גאַנץ גוט געוויסט, אַז דער בוכהאַלטער וועט מיט איהר נישט חתונה האָבען. זי האָט דעריבער מיט איהם ניט געוואָלט זיך בעגעגענען. זי האָט איהם אויסגעמיטען און אַפילו אויף זיינע פאָרשלאָגען ניט געענטפערט.

דאָס האָט איהם אין אַזאַ כעס אריינ-געבראַכט, אַז ער האָט געזוכט זיך נוקם צו זיין אין איהר. און דאָס האָט ער נישט געדאַרפט לאַנג זוכען. איינ-מאָהל, ווען מ'האָט מערי'ן געשיקט מיט א סך געלד אין באַנק אריין צאָה-לען וועקסלען—אַזוי ווי שטענדיג צאָהלט זי און קומט באַלד צוריק א פרעהליכע א לוסטיגע — איז זי דאָס מאָהל נישט באַלד געקומען. אויפ'ן וועג זענען איהר בעפאַלען צוויי אויסוואָרפען (וואָס דער בוכהאַלטער האָט אונטערגעשיקט). מען האָט זי אַריינגעשלעפּט מיט געוואַלד אין א דערנעבענדיגען טויער, פער-שטאָפּט דאָס מויל מיט א טיכעל און דאָס גאַנצע געלד צוגענומען ביי איהר.

ווען מערי איז צוריק געקומען אין געשעפט אַריין, איז שוין געווען זעהר שפּעט. א צובראָכענע, א פערוויינטע האָט זי דערצעהלט, וואָס מיט איהר איז געשעהן, נאָר דאָ איז אויפגעשטאַ-נען דער בוכהאַלטער און געזאָגט א גראַנדע אין די אויגען. ער האָט מערי'ן בעשולדיגט, אַז זי האָט אומישנע אונ-טערגעשטעלט זי כלומר'שטע אַנפאַלער, זי האָט זיך מיט זיי פריהער פער-שטענדיגט און, אַז זי איז מיט זיי א שותּף'טע. דער בוכהאַלטער האָט ער-קלערט, אַז ער איז דערין טיעף אי-בערצייגט און, אַז מ'האָט איהם וואָס אַלעס איבערגעגעבען פון בעגלויבטע

געפאה־ן קיין ווארשא נאך סחורה און געבראכט... א קינד אויף דער האנד.

א כעלעמער מעשה, וואס האט פאסירט נישט אין כעלם, נאר אין א שטעדטעלע ארום ראדאם.

אין שטעדטעל ק. ביי ראדאם וואוינט אן ארים פאר-פאלק. וועלכע לעבט שווער אין ביטער מיט זייער איינציגער טאכטער פון א יאהר 25. אין שטעדטעל האט מען אפילו געמורמעלט, אז דאס איז נישט זייער טאכטער, נאר אויף געוויס האט קיינער נישט געוואוסט.

די טעג איז דאס שטעדטעל אויפגערודערט געווארן צוליב אן'אמעריקאנער גאסט, וועלכער האט באגליקט און ממש רייך געמאכט דער ארימער פאמיליע פון די דריי פערזאן.

מיט א וואך צוריק איז קיין ק. אראפגעקומען אן'אמעריקאנער מאן פון א יאר 55 און זיך נאכגעפרעגט אויף דער ארימער פאמיליע. אז ער האט זיך דערפרעגט איז ער זיי ארויפגעפאלען אויף די האלזער און זיי לאנג געקושט. אויף מארגען איז ער מיט דעם מיידעל אוועקגעפאהרען קיין ראדאם און איהר אנגעטהון אין בגדי מלכות; דאס ארימע פאר-פאלק ווידער האט ער געגעבען א מתנה 1000 דאלאר, וועלכע ער האט אוועקגעלייגט אויף זייער נאמען אין א באנק.

וועגען דעם דאזיגען מערקווירדיגען אמעריקאנער האבען זיך אין שטעדטעל פערשפרייט פערשידענע לעגענדעס. אין דעם אמת האט קיינער ניט געוואוסט.

נאר לאמיר הערען, וואס דערציילט דער בעל-שמחת אליין. אט דער קבצן וואס איז איבערנאכט אויפגעריכט געווארען מיט אזוי פיל „גרינע בלעטלעך".

די געשיכטע קלינגט ווי א לעגענדע און איז העכסט מערקווירדיג:

מיט 30 יאהר צוריק האט א ישובניק ביים שטעדטעל ק. גענומען צו זיך פאר אן'איידים א יונגערמאן א לערנער — יודל האט ער געהייסען. — וועלכען ער האט געגעבען 5 יאהר קעסט. אז די 5 יאהר האבען זיך געענדיגט, האט ער געגעבען דעם איידעם 200 רובעל ער זאל פאהרען קיין ווארשא קויפען סחורה און עפענען אין דארף א קרעמל. דערביי האט ער איהם דעקאמענדירט צו זיינעם א ווארשאווער פעטער; נאר אזוי ווי דין פעטער האט ער נישט געהאט דעם אדרעס. האט ער אנגעזאגט דעם איידים. אז ווען ער וועט קומען קיין ווארשא זאל ער זיך נאכפרעגען אויף דעם „פעטער משה'ן" וועלען אלע שוין איהם ווייזען, ווייל דער פעטער „משה" איז אן'אנגעזעהענער מענש אין ווארשא און אלע קענען איהם.

און כך הוה: דער איידעם איז אוועקגעפאהרען קיין ווארשא מיט די פאר הונדערט קערבלעך, און ווי נאר ער איז אראב פון דער באהן און אנגעטראפן עטליכע יונגעלייט, האט ער זיך גלייך געווענדעט צו זיי:

— ווייט אזוי גוט, וואו וואוינט דא מיין פעטער משה?

די יונגעלייט האבען גלייך בעמערקט, וואס פאר א העכט זיי האבען און אלע מיטאמאל האבען איהם אונטערגעכאפט:

— אי, אייער פעטער „משה" מיט דער געל...

— יא, יא מיט דער געלער באָרד — האט יודל געענטפערט.

— אך, אך, מיט דעם שענסטען כבוד, מיר וועלען אייך ווייזען — און דערביי האט זיך איינער גלייך אבגעטראגען.

די יונגעלייט האבען אונזער העלד אזוי לאנג געפיהרט איבער די ווארשאווער הינטערגאסען, ביז זיי האבען איהם אריינגעפיהרט אין א פיין הויז. אין קארידאר איז זיי ארויס אנטקעגען א איד מיט א געלער באָרד און די אונטערפיהרער האבען זיך אנגערופען:

— „פעטער משה", מיר האבען אייך געבראכט א גאסט.

— א גאסט, זעהר אנגענעהם, אבער ווער זענט איהר, יונגערמאן?

— איך בין יאנקעל'ס אן'איידעם — האט יודל געענטפערט.

— אזוי גאר. טא וואס-זשע שווייגסטו! קום אריין אין שטוב, וועסט זיין ביי מיר אן אבגעלייגטער גאסט. מסתמא געקומען וועגען געשעפט, האז

— יא, — האט יודל מיט שטאלץ געענטפערט — איך בין געקומען מיט 200 רובעל קויפען סחורה.

— מלכה! מלכה! — האט זיך דער „פעטער משה" פונאנדערגעשריגען — מיר האבען א גאסט, דערלאנג טייה.

בקיצור, מען האט דעם יונגערמאן פערהאלטען אויף מיטאג און צום מיטאג האט מען איהם דערלאנגט קאטליעטען. נאכ'ן עסען האט ער אין מויל דערפיהלט א ניט-גוטסקייט: אויף דער צינג איז איהם געלעגען דער טעם פון ריצענאייל...

ביינאכט האט יודל'ען א נעם געטון... דער „פעטער משה", וועלכער האט, משמעות געוואָרט אויף דעם, האט איהם געגעבען אנצוטוהן א לאנגע קאפאטע אויף די אונטערוועש און איהם אנגעוויזען אויס'ן הויף ערגיץ אין א ווינקעל...

אז יודל האט זיך אומגעקעהרט אין אנגעקלאפט צום „פעטער משה'ן". איז איהם ארויס אנטקעגען א יונגערמאן און מיט א גראבער באס-שטימע געפרעגט אין רוסיש: „שטאָ נאדאָ?" יודל, וועלכער איז געווען א קנאפער דבּרן אויף רוסיש, האט זיך קוים אבגעטראגען און האט געפרובירט קלאפען נאך אין א פאר ערטער, אבער אומעטום האט ער געקריגען דעם זעלבען „קבלת פנים". בלית ברירה האט אונזער העלד געמוזט זיצען אין די אונטערוועש מיט דער קאפאטע אויפ'ן הויף ביז איינדערפריה, אפשר וועט ער אימיצען קריגען, אז מען זאל איהם ווייזען א וואו דער „פעטער משה" וואוינט. פארטאג איז אויפן הויף ארויף א יונגע פרוי מיט א קינד אויף דער האנד. יודל איז צו איהר צוגעלאפען און געפרעגט אפשר ווייס זי וואו סיוואוינט דער „פעטער משה"? די יונגע פרוי האט איהם געגעבען צוהאלטען דאס קינד און אוועק... זוכען דעם „פעטער משה'ן"...

אינדערפריה, אז דער סטרוזש איז ארויס, האט ער געטראפען א אומבעקאנטען יונגערמאן אין אונטערוועש מיט א וויינענדיג קינד אויף דער האנד. ער איז איהם אויסגעקומען פערדעכטיג און ער האט געוואלט אפפיהרען דעם פערשוין אין דער פאליציי. דא זענען אזוי ווי פון דער ערד אויסגעוואקסען א פאר יונגעלייט און זיי האבען איהם אנגעזאגט. אז ער זאל לאזען השם זאגען, אז דאס איז זיין קינד, א ניט — וועט ער געהן אין „קאזע". אין פאליציי האט מען טאקע דאס קינד פערשריבען אויף זיין נאמען און מיט'ן עטאפ האט מען איהם מיט דעם קינד אפגעפיהרט א היים...

פון דאן אן האט זיך פאר יודל'ען אנגעהויבען א סדרה צרות. דאס ווייב האט איהם מיט דעם קינד אין שטוב נישט געוואלט אריינלאזען און מען האט זיך געהאלטען אין איין קריגען. דער שווער האט איהם דאן געגעבען נאך 200 רובל. ער זאל עמיגרירען קיין אמעריקא. יודעל האט דאס קינד אפגעגעבען א קינדערלאזע פאר-פאלק פון שטעדטעל ק. און איז אפגעפאהרען קיין אמעריקע. אין א קורצע צייט ארום האט ער אויך זיין פרוי אריבערגענומען.

פון דאן אן זענען אריבער 25 שווערע יאהרען פון מלחמות. רעוואלוציעס און אקופאציעס. יודעל איז אין אמעריקע געווארען א גרויסער גביר און האט פון זיין אלטער היים אינגאנצען פארגעסען. אויך אין ק. איז די גאנצע מעשה פארגעסען געווארען.

לעצטענס אבער האט יודעל זיך דערמאנט אן „זיין" ווארשאווער קינד און בעשלאסען צו באזוכען איהר. צו דעם צוועק איז ער עס געקומען די פאריגע וואך אין דעם שטעדטעל ק.

דערזעענדיג די גוואלדיגע נויט. אין וועלכער זיין קינד מיט איהרע דערציער געפינען זיך, האט ער באשלאסען ארויסצוהעלפען זיי פון זייער נרו עריגער לאגע.

איצט זוכט דער אמעריקאנער א שידוך פאר „זיין" ווארשאווער טאכטער.

מ. ר—ק.

קוועלען.

דער שעף האט קיין אנדערע עצה ניט געהאט און ער האט מערי'ן איבערגעגעבען אין די הענד פון פאליציי. ס'איז פארגעקומען א משפט, דער בוכהאלטער איז געווען דער הויפט-עדות און אויף זיין בעשולדיגונג איז מערי פער'משפט געווארען אויף לאנגע חדשים תפיסה.

פערברענגענדיג א לענגערע צייט אין תפיסה, האט מערי זיך בעקענט מיט פערשידענע טיפען פרויען. זי האט דערקענט די הינטערוועלט פון לעבען. ווען זי איז ארויס אויף דער פריי, איז זי געווען ע'ענד ווי א שטיין, נישט געהאט וואו אריינצוגעהן. די אייגענע עלטערן האבען זיך געשעמט מיט איהר און נישט געוואלט זי אנערקענען פאר א קינד. אויך זיי האבען נישט געוואלט גלויבען אין אומשולד. און מערי, נישט האבענדיג קיין אנדערען אויסוועג — א בעשפיגענע, אן'ארויסגעווארפענע פון עלטערן, איינגענע, בעקאנטע און פון דער גאנצער געזעלשאפט — איז זי אוועק צו א ראג גאס, צו איהרע אמאליגע בעקאנטע. מיט וועלכע זי איז צוזאמען אין תפיסה געזעסען, און אין דער הינטערוועלט איז צוגעקומען א יונגע ריינע נשמה, וואס האט זיך איבערגעגעבען פאר א קרבן...

פ. פאליער.

הארצרייסענדער וועה-געשריי פון די קינדער פון בית-יתומים.

אין רעדאקציע זענען געקומען קינדער פון ראדאמער בית-יתומים צו איבערגעבן ממש שוידערלעכע פאקטן, וואס פאסירן אין בית-יתומים. די קינדער האבן מיט טרערן אין די אויגן זיך געבעטן צו פארעפנטלעכן אין צייטונג, כדי די גאנצע יידישע געזעלשאפט אין ראדאם זאל וויסן ווי אזוי ארימע יידישע יתומים ווערן באהאנדלט. לויט די שילדערונגען פון די קינדער שטעלט זיך שיער נישט פאר א אינקוויזיציע-בילד, וואס לאזט איבער א פייַנלעכן איינדרוק.

עס איז דער בריעף, אין וועלכן די קינדער דערצעהלען וועגען די עינויים קשים, וואס די אנפירערשאפט פון בית-יתומים טוט זיי אן:

דער בריעף.

חשוב'ער ה' רעדאקטאר!

זייט אזוי העפליך און גיט א פלאץ אין אייער ח. צייטונג פאר דעם וועה-געשריי פון ארימע, עלנטע יודישע יתומים.

שוין איניגע יאהרען ווי דער אומגליקליכער גורל האט אונז פארמשפט צו בלייבען אהן טאטע-מאמע און, בלייבענדיג אהן א שום השגחה האט מען אונז אריינגענומען אין היגען בית-יתומים. דורך דער גאנצער צייט, ווען די געשעצטע פרוי קוראטאר האט אנטייל גענומען אין קאמיטעט פון בית-יתומים איז אלץ געגאנגען אין דער בעסטער ארדנונג. פרוי קוראטאר איז צו אונז געווען ווי א פרייע מאמע און האט אונז ערצויגען און באהאנדעלט ווי איהרע אייגענע ליבליכע קינדער. זייט אבער די חשובע און אלל-געשעצטע פרוי קוראטאר האט זיך אנטזאגט אלס מיטגליעד פון קאמיטעט, איז דאס דאזיגע הויז, וואס ברויך זיין א היים פאר די יתומים—פארוואנדעלט געווארען אין א אינקוויזיציע. די פערוואלטערין פרוי האבעמאן פראקטיצירט אויף אונז ווי מיר וואלטען פון א שטיין געבוירען און ווי קיין מאמע וואלט אונז נישט געהאט. מיר שטעהען אויס אונמענשליכע ליידען. פאר דער קלענסטער קלייניקייט ווערען די ארימע יתומים באשטראפט מיט די הארבסטע אכזריות-דיגסטע שטראפען. קודם כל גיט מען זיי נישט קיין עסען און מען לאזט זיי הונגערן.

אויב א קינד באגעהט ווען א מאהל א חטא אין עס א דאנק דער „גוטער" באהאנדלונג וואס מ'גיט די קינדער, וועלכע פיהלען קיינמאהל נישט קיין פרייען ווינק און געניסען קיינמאהל נישט פון א גוט ווארט. אין בעסטען פאל איז די דערנעהרונג, בעשיכונג פון ערגסטען סארט. מען קויפט אלץ איין.

אבער מיר געניסען דערפון שמחהניג-ספענס... די ערציהונג באשטעהט אויך פון דעם, וואס מען מאכט פון אונז משרתים אויף מיטצוגעהן איינקויפען און די קלענסטע יתומים לעך טראגען נאך די קוישען מיט די פראדוקטען, זאכען, וואס געהערען צו דער דינער-שאפט, וועלכע מ'האלט ספעציעל אויף.

ביי דער ערציהונג באנוצט מען זיך אויך מיט אזעלכע מעטאדען ווי שלאגען, לאזען הונגערן און אריינזעצען די ארימע יתומים אין א פינסטערען קאמער, אויב א קינד פארלאנגט עסען. אזוי למשל האט מען מיט א נישט לאנגע צייט צוריק פאר א קלייניגקייט אריינגעזעצט דעם 9 יעהריגען ארימען יתום מנשה הייגבערג פון שידלאוויעץ אין א פינסטערען קאמער איינשפארן. פון גרויס שרעק און פחד האט דאס קינד געמאכט אזעלכע שרעקליכע געשרייען, אז אלע שכנים פון ארום, יודישע און קריסטליכע זענען זיך צונויפגעלאפען. אויפ'ן שטארקען פראטעסט פון די צונויפגעלאפענע האט מען דאס קינד פון דארט ארויסגענומען אין א פערחלש'טען צושטאנד. און די דינערשאפט איז שוין דעמאלט קיינער נישט געווען. זיי זענען געווען אין קינא. מ'האט דאס קינד אוועקגעטראגען אין א באזונדער צימער, וואו ס'איז אריינגעפאלען אין קאנוואלסיע. אלע שכנים און די פרוי וויינבערג זענען געלאפען שפעט ביינאכט נאך דאקטוירים. ס'איז געקומען ד"ר קאריטשעהיטש, וועלכער האט זיך פיל באמיהט אבצוראטעווען דאס קינד. דער אומגליקליכער יתום האט זיך אבער שוין געפונען אין א שטערבליכען צושטאנד און אלע פרובען עס צו דערהאלטען ביים לעבען האבען נישט געהאט קיין ערפאלג. דאס קינד איז באלד נאך אין דער זעלבער נאכט געשטארבען. כ'איז אינטערעסאנט, אז די לויה איז נישט פארגעקומען ווי מען פיהרט זיך ביי יודען. מ'האט עס נישט אדורכגעפיהרט דורך דער שוהל און בית מדרש, נאר פון בית-יתומים איבערן פעלד גלייך אויפ'ן בית עולם, כדי ס'זאל זיין שטיל און קיינער זאל נישט וויסען...

דאס איז איין פאקט. נאכהער איז ווידער געשעהן א צווייטער פאל מיט'ן 10-יעהריגען יתום דוד הייגבערג פון פירלע. פאר עפענען די טהיר אין באדע-צימער האט די פערוואלטערין איהם געשלאגען מכות רצח מיט א שטריק איבער'ן נאקעטען לייב. דאס יונגעל איז אנטלאפען אין העמד מיט א געוואלד אין גאס ארויס. אין אזא „שרעקליכען" מצב האט דעם יונגעל באגעגענט די פרוי שענצער אויף דער ווארשאווער גאס, וועלכע האט איהם אפגעשטעלט און געמאכט-קערענדיג, וואס האט פאסירט, האט זי דעם יונגעל געגעבען א קוויטעלע צו דער לייטונג פון בית-יתומים, אז דאס איז חזיר'ישקייט.

בכלל איז דארט א מנהג, אז קוים הערט מען, אז עס ברויך קומען א גאסט, אדער א דעלעגאט, גרייט מען זיך צו. מען ארדנעט איין א חדר דעפילאדע און מען סטראיעט אויס די קינדער און צוליב דעם יום-טוב לכבוד די געסט געניסען די קינדער פון א בעסער מיטאג, און ס'ווערט פארשריבען אין די ביכער, אז אלץ איז אין בעסטען ארדנונג... די געסט, אדער דעלעגאטען געהען אוועק צופרידענע, אבער ווי נאר זיי זענען אויף יענער זייט שוועל, ווערט אלץ פון די קינדער ארויסגעצויגען און אין איין רגע שטעהען זיי שוין באראפעס און ווערען אנגעטוהן אין אזא הילוך, אז די קינדער דערקענען זיך אליין נישט...

יעצט האט מען געווארפען א אום-חן אויף צוויי יתומים פון אסטראווצע, קלוגע און טאלאנטפולע קינדער, דערפאר, וואס איינער האט זיך אבגעזאגט אויסצוקעהרען און פוצען די פענסטער ביי דער דאקטארין פרוי מולער. נאר אנשטאט דעם געבענטשט ס'זאל איהם מאכען פאר א בעל-מלאכה. דעם צווייטענס חטא באשטעהט אין דעם, וואס ער איז צו-קלוג און פערשטעהט זיך אויף דער דארטיגער „ארדנונג". די דאזיגע שוצלאזע קינדער ווערען דארט באטראכט אלס „שעדליך" און אלס „ווידערשפעניגע", די דאזיגע קינדער זענען שוין ענטזאגט און זאלען די טעג בעזייטיגט ווערען פון בית-יתומים און ארויסגעשיקט ווערען פון דארט אויף גאט'ס בעראט. די דאזיגע קינדער זענען קיילעכדיגע יתומים און זיי האבען נישט וואו דעם ערשטען טריט צו שטעלען. עס קומט זיי אויס צו בלייבען אויף הפקר אין אהן א שום אויפזיכט.

דאס אלעס גיבען מיר איבער פאר דער יודישער געזעלשאפט אין ראדאם און זאלען אלע יודען וויסען, וואס אין היגען בית-יתומים-הויז קומט פאר.

קינדער פון ראדאמער „בית-יתומים".

די אונטערשריפטען פון די קינדער געפינען זיך אין רעדאקציע. מיר האבען די נעמען נישט געוואלט פערעפענטליכען כדי דערמיט נישט צו צואיילען דאס בעזייטיגען די קינדער פון בית-יתומים. מיר זענען גרייט אין יעדען היפשיגען מאמענט די אונטערשריפטען פארצושטעלען.

דעם דערמאנטען ריהרענדען בריף בעשטעטיגען יודישע איינוואוינער פון זגאזשיסקא, וועלכע וואוינען אין שכנות מיט'ן בית-יתומים און קוקען זיך צו און הערען, וואס דארט קומט פאר. די זעלבע יודען זענען געקומען אין רעדאקציע צוזאמען מיט די יתומים אין אלעם, וואס זיי גיבען איבער. רעד.

בעשטעטיגונג.

מיר בעשטעטיגען אלץ, וואס די יתומים דערצעהלען און שרייבען. מיר זענען עדות, וועלכע זעהען זיך צו צו די אלע גראוזאמקייטען. מיר האבען שוין מעהר נישט געקאנט שווייגען און בעשלאסען איינמאהל פאר אלע מאהל צוברעכען דעם הימעל-שרייענדיגען סקאנדאל פאר דער עפענטליכקייט. דאס אלץ וואס די קינדער שרייבען איז אמת און נכון. דאס באהאנדלען די קינדער איז ממש הארצרייסענד און ס'איז א גאט'ס-רחמנות צו צוקוקען ווי די ארימע יתומים ווערען

בעהאנדעלט און גיראקטירט.

אונזער שטאדט בענעהט ממש א פערברעכן, אויב זי וועט נישט ארויסקומען און אויסטאָרשען איפ׳ן אָרט אלע געשעהעניש׳ן, וואס פאסירען. מיר מאכען אָבער אויפמערקזאם, אז קומען—זאל די שטאָדט קומען אומגערעכטיגקייט און פיהרען די אויספאָרשונג ביי אלע אריטיגע שכנים.

מיר רופען און וועקען די שטאָדט זי זאל זיך אָנרופען איפ׳ן הארצרייסריגען וויי-געשריי פון שוצלאָזע, אומגליקליכע יתומים, וואס מיר בעשטעטיגען מיט דער גאנצער קראפט.

האט רחמנות אויף אָרימע יתומים און לאָזט נישט די אינסטיטוציע פערוואנדעלט ווערען אין א אינקוויזיציע-הויז. קומט, זעהט און פאָרשט און איהר וועט שטיינען און נישט גלויבען אייערע אייגענע אויערן.

יודישע איינוואהנער

אויף אָבאָזשיסקאָ.

די אונטערשריפטען פון די דאָזיגע יודען געפונען זיך אין רעדאקציע. אויף דער ביטע פון די זעלבע יודען האָבען מיר זייערע נעמען נישט פערעפענטליכט אין צייטונג. די יודען האָבען זיך פערענטפערט, אז זיי ווילען נישט דערפאר לאָזען פובליקירען זייערע נעמען, ווייל זיי האָבען פשוט מורא, אז מ׳זאל זיך נישט אין זיי נוקם זיין און אז די גמינה, וואו ה׳ מוליער איז דאָזאָר, זאל זיי נישט שטעלען צו 400 זל. עפּאָס. זיי האָבען אָבער קאטעגאריש ערקלערט, אז אלץ, וואס די קינדער שרייבען איז אמת און פרייוויליג זיך אונטערגעשריבען אויף זייער בעשטעטיגונג.

אין א נויטיגען מאָמענט וועלען מיר די אונטערשריפטען פארשטעלען.

ר ע ד.

וואס הערט זיך אין ראדאם.

אויסערגעוועהנליכער מאסען-מיטינג

אין האנדווערקער-קלוב.

האנדווערקער-פארשטעהער פון דער יודישער גמינע זיי ראדאם וועלן ארויסטרעטן מיט א בעשולדיגונג׳ס-אקט געגען דער גמינע — אויף דער פערזאמלונג וועלען אָנגענומען ווערען ענטשיידענע בעשלוסען — אויף דער טאָג-אָרדנונג וועט בעהאנדעלט ווערען דער האמלעט-פראָבלעם: „צו זיין, אָדער נישט-זיין".

די אויסערגעוועהנליכע פערזאמלונג אין האנדווערקער-קלוב, וואס איז בעשטימט געוועזען אויף פאָריגען דינסטאג האט צוליב טעכנישע און נישט פאָראויסגעזעהענע סבות נישט געקענט צושטאנד קומען. די פערזאמלונג איז דעריבער אָפּגעלעגט געוואָרען אויף היינטיגען מאָנטאג. דאס וועט נישט זיין גלאט אזוי א פערזאמלונג, נאר אַן אויסערגעוועהנליכער מאסען-מיטינג, אויף וועלכען א חוץ די האנדווערקער-פרנסים וועלען זיך אויך בעטייליגען א רייהע בעדייטענדער פון פובליקום.

די פערזאמלונג וועט זיין געווידמעט דעם יעצטיגען וואָקישען צושטאנד אין דער יודישער גמינע אין ראדאם און די האנדווערקער-פרנסים וועלען ארויסטרעטען מיט א שווערן בעשולדיגונג׳ס-אקט געגען די יעצטיגע תקיפים, וועלכע הערשען מעשה-מוסאָליני איבער׳ן ראדאָמער קהל. אויף די פערזאמלונג וועלען געמאכט ווערען סענסאציאָנעלע רעוועלאציעס, ווי אזוי די דאָזיגע תקיפים האָבען א יודישע קהלה פערוואנדעלט אין א חורבה און ווי אזוי זיי רייסען בקומה זקיפה איפ׳ן רוקען פון דער שטאָדט, מאכענדיג פשוט חוזק פון יעדען איינעם, וואס גיעט זיך נישט אונטער זייער ווילען.

עטליכע אונפאראנטוואָרטליכע הקדש-לייט האָבען זיך בעזעצט אויף לובלינער 9 און פ׳גליסט זיי נישט פון דאָרט אראָפּצוגעהן, נישט קוקענדיג דערויף וואס זיי זענען פיר מיאוסט און פערהאסט פון דער גאנצער שטאָדט. דער האט צוליב טעכנישע ווילדער הפקרות איז שוין אזוי ווייט דערגאנגען, אז מ׳האלט שוין דערביי, אז די האנדווערקער-דאזאָרעס זאָלען ווארפען די מאנדאטען, נישט וועלענדיג שוין מעהר טראָגען די פעראנטוואָרטליכקייט פאר דער גמינע-טעטיגקייט. זיי זענען באדיי גרייט, אז די גמינע זאל אויפגעריסען ווערען און אבי צו דעם דאָזיגען חאָאס און אנארכיע-צושטאנד זאל א סוף געמאכט ווערען.

אלע דארפען קומען אויפ׳ן דאָזיגען מאסען-מיטינג. מ׳וועט הערען אינטערעסאנטע זאכען און מ׳וועט אָנגעמען א לעבעדיגען גרוס פון דער צעהוליעטע קליקע, וואס מאנצט א שדים-קאראכאד אין דער הקדש-פעסטונג אויף לובלינער 9.

ספארט.

בר-כוכבא—ראדאָמיאנקא 0:4 (0:0)

אויף דעם דאָזיגען פריינדשאפט׳ס-מעטש, וואס איז פארגעקומען שבת, איז ביז דער העלפטע דער שפיעל געווען ווייניג אינטערעסאנט, דאָגעגען אויף דער צווייטער העלפטע האט ב״כ דעמאָנסטרירט א שעהנעם שפיעל און איז כסדר געקומען צום „וואָרט". ווי נאר ב״כ מאכט דעם ערשטען גאל, אזוי געהט איבער די איבערמאכט אינגאנצען אין ב״כ הענד „ארייין" און ביז׳ן סוף פערגרעסערט ער דעם רעזולטאט אויף 4 געגען 0.

שיעדס-ריכטער ה׳ זרוגעק.

בר-כוכבא—סאָקאָל 3:5 (2:2)

נישט קוקענדיג אויף דעם, וואס ב״כ איז ארויסגעקומען באלד צומארגענס ד. ה. זונטאָג צו שפילען נאך א פריינדשאפטס-מעטש מיט „סאָקאָל", האט ער זיך צוגעשטעלט כמעט אין פולען קאָמפּלעט, מיט׳ן אויסנאהם פון עטליכע שפילער פון דער ערשטער סעקציע. דער שפיעל איז באלד ביים אָנהויב געווען ווייניג-וואס אינטערעסאנט. ערשט אביסעל שפעטער האָבען זיך די ב״כ-שפילער צעשפילט. זייערע טעכניש קאָמבינירטע וועגען האָבען איהם געגעבען דאס געלעגענהייט צו זיגען מיט׳ן רעזולטאט 5 געגען 3 פאר ב״כ.

נישט שלעכט איז געוועזען ה׳ בייטלער — אלס שיעדס-ריכטער.

מכבי (ראדאם) — טור (וויערזשבניק)

1:1 (0:1)

א מייסטערשאפט׳ס-מעטש וועגען קל. „בע" איז דעם לעצטען זונטאָג פארגעקומען אין וויערזשבניק, וואו ס׳האָבען זיך געטראָפען אין א לעבהאפטען קאמף די היגע מכבי מיט די דאָרטיגע טור. דער מעטש האט זיך פערענדיגט מיט רעמי (1:1).

זעהר ווייניג אָריענטאציע האט ארויסגעוויזען דער שיעדס-ריכטער ה׳ זרונעק פון ראדאם.

פראָך (זאנאָזשדושאָן) — בר-כוכבא

נעכטען דאָנערשטאָג איז פארגעקומען א מייסטערשאפט׳ס-מעטש וועגען קל. „א" צווישען די אויבענדערמאָנטע ספאָרט-קלובען.

א גענויען בעריכט וועגען דעם מעטש

— אין קומענדיגען נומער.

ר. ק. ס. — בר-כוכבא

א זעהר-אינטערעסאנטער מייסטערמעטש וועגען קל. „א" קומט פאר היינטיגען זונטאָג צווישען דעם שטארקסטען יודישען ספאָרט-קלוב בר-כוכבא און די פוילישן שטארקע ר. ק. ס. ביידע ספאָרט-קלובען מאָביליזירען זייערע בעסטע שפילער און ס׳איז דעריבער קיין וואונדער נישט, וואס דער דאָזיגער אינטערעסאנטסטער מייסטערשאפט׳ס מעטש אין היינטיגען סעזאָהן האט ארויסגערופען א גרויסען אינטערעס אין די ספאָרט-קרייזען בכלל און ביי די יודישע בפרט.

ש י נ ב ו י ם.

צוגעשיקטע מעלדונגען.

פון „טאָז"

זומער-קאָלאָניעס אין גאַרבאַטקאָ.

דעם 10-טען ד. ח. זענען פון גארבאטקא צוריקגעקומען 45 קינדער, וועלכע האָבען פערבראַכט 4 וואָכען אויף דעם ערשטען סעזאָן פון די זומער-קאָלאָניעס פון ראדאָמער „טאָז". די קינדער זעהען אויס מונטער, פריש, און יעדען קינד איז צוגעקומען אויף דער וואָג.

די איינשרייבונגען אויף דעם 2-טען סעזאָן זענען פערלענגערט ביז שבת, דעם 20 טען יולי (ליפיעץ) און קומ׳ן פאָר יעדען טאָג אין ביורא פון „טאָז" (דלוגא 24), פון 10 פריה ביז 3 נ״מ.

פון יודישען לעגיאן א. נ. ב. יאסעלעוויטש

אין קעלצער וואיעוואדזשטווא

זונטאג דעם 21 האט בעזוכט ראדאם דער הויפט קאמענדאנט ה' מאלי צוזאמען מיט די קאמענדאנטען קאראליצקי און גאלדבערג. א ספעציעלע דעלעגאציע האט אבגעווארט די געסט און ס'האט גאבא מידט דער קאמענדאנט ה' בודדא. נאכדעם האבען די געסט בעזוכט דעם הרב קעסטענבערג אלס איינעם פון אויפזיכטס ראט אין ראדאם, וואו זיי האבען געהאט א לענגערען געשפרעך וועגען דער בעדייטונג פון אויבענדערמאנטען לעגיאן.

שפעטער איז פארגעקומען א זיצונג ביי ה"ב קעסטענבערג, אויף וועלכען ס'זענען פערבעטען געווארען עטליכע צעהנדליג יודישע איינוואהנער פון ש. א. ט. הרב קעסטענבערג האט פאר די איינגעלאדענע ערקלערט דעם בעדייט פון דער ארגאניזאציע. און אז די יודישע בעפעלקערונג דארף אונטערשטיצען דעם יודישען לעגיאן.

ס איז אויך צווישען אנדערעס בעריהרט געווארען די לאקאל-פראגע און דער קוראטאר פון ראדאמער שפיטאל ה' אלי' טענענבוים האט ערקלערט, אז ער איז גרייט אבצוגעבען א טייל פון זיינע פאבריקס-געביידעס פאר דעם לעגיאן.

האלב אכט אוועגד איז פארגעקומען א „זביורקא" פון ראדאמער אבטיילונג קאמ. מאלי האט געהאלטען א סארלעזונג וועגען די ציעלען און די אידעען פון דער ארגאניזאציע.

כ' תמוז — 25-ער יאהרצייט פון ד"ר טעאדאר הערצל

דעם קומענדיגען זונטאג ווערט 25 יאהר זייט עס איז געשטארבען דער שעפער פון פאליטישען ציוניזם ד"ר טעאדאר הערצל.

דער דאזיגער יאהרצייט ווערט בפרט היי-יאהר געפייערט אלס נאציאנאלער געדענק-טאג. אויך די ראדאמער ציוניסטישע ארגאניזאציע האט בעשלאסען איינצואורדנען צום אנדענקען פון גרויסען ציוניסטישען פיהרער א גאנצע רייה טרויער-פייערונגען. זונטאג אין דער פריה וועט אין דער שטאדטישער שוהל פארקומען א פייערליכע הזכרה. זונטאג אווענד וועט אין לאקאל פון האנדווערקער-קלוב פארקומען א טרויער-אקאדעמיע.

צו די עסקנים און פריינד פון קרן-קימת-לישראל

(קאמיניקאט)

די טראדיציאנעלע בעהאלדונג'ס-אקציע, וואס ווערט געפיהרט יעדען כ' תמוז מעט דעם היי-יעהריגען כ' תמוז פערוואנדעלט ווערען אין א גראנדיעזער פאלק'ס-זאמלונג פאר דער פלאנצונג פון א האלב-יובל וואלד (20 טויזענד בוימער, דערינטער 10 טויזענד אין גאליציען) מיט וועלכע דאס פוילישע יודענטום וועט בעעהרען דעם 25-יעהריגען יאהר-טאג פון אונזער גרויסען פיהרער הערצל ז"ל.

ס'איז א עהרען חוב פון אלע פערעהרער הערצלס צו בעטייליגען זיך אקטיוו אין דער גרויסער פאלק'ס זאמלונג און צו בעווייזען דערמיט ווי הויך מיר שאצען אב און פערעהרען דעם פיהרער. וואס האט ארויסגעריסען דאס פאלק פון פאליטישען גהעטא.

מיר רופען דעריבער אלע חברים, פריינד און עסקנים צו ווידמען אלע כחות פאר דער גרויסער פאלק'ס-אקציע און זי אדורכצופיהרען לויט פאלגענדן פראגראם:

די כ' תמוז אקציע הויבט זיך אן דעם 25-טען יולי און ענדיגט זיך דעם 4-טען אויגוסט.

די זאמלונגס-מאטעריאלן בעשטעהען פון פערשידען-פארביגע קינסטלערישע הערצל-נאלעפקעס פון 50 גראשען ביז 10 זל. (פרייז פון א בוים) און שענע הערצל בילדער צום פרייז פון 1 זל.

אין די שוהלען און די בתי-מדרשים דארפען שבת י"ט תמוז געמאכט ווערען הזכרות און בשעת קריאת התורה דארפען די גבאים בעשטימען אלע נדרים פאר'ן יער הערצל.

אלע פענסטער אין די יודישע הייזער און געשעפטען דארפען בעציערט ווערען מיט די הערצל נאלעפקעס און ציוניסטען ווערען אויפגעפאדערט זעלבסט צו קויפען און צו בעטייליגען זיך אקטיוו אין פערקויף פון די נאלעפקעס בילדער.

פאהן-רינג

אונטער'ן פראטעקטאראט פון דער ארגאניזיר-קאמיסיע ביים האנדווערקער-קלוב אין ראדאם.

ה' גאלדבערג זעליג ענטפערט דעם ה' ברוך נייגאן מיט 5 זל. און רופט ארויס: זעליג קאהן — כאדוואלגי 7, יוסל ניימאן — פאדוואלני נומר 5, שמחה ניימאן — לובלינער נומר 7, יעקל קאפעל — לובלינער נומר 21, יהושע נייבאן — רווינסקע נומר 18.

אבא קאץ ענטפערט דעם ה' בוימאן מיט 10 זל.

שמואל האקמאן ענטפערט דעם ה' רוטמאן מיט 5 זל. און רופט ארויס: יצחק בירענבוים—סקארישעווסקי 61.

נפתלי ווייגמאן ענטפערט דעם ה' בלייכאס מיט 5 זל. און רופט ארויס דעם ה' יוסל לעווענטאל- קילינסקי 11.

ה' שפייזמאן ענטפערט דעם ה' וויינגארט מיט 5 זל. און רופט ארויס: יוסל פריידענרייך — וואל נומר 9, יחיאל בארענשטיין — ליבלינער 12, יוסל גאלדבערג — „ 5, לייביש שטראזמאן — „ 11, שמואל וואַרשאווער — „ 27, בנימין גאלדבערג — רייינסקע 8.

ה' פוטערמאן ענטפערט דעם ה' גאלדפארב מיט 5 זל. און רופט ארויס: אלי' הירש בירענבוים — דלוגא 12, לייבל זילבערשלאג — רוויינסקע 13, דניאל גאלדבערג — דלוגא 3.

אויף דזשערזשאווע

קען מען איבערנעמען צ דיי געוועלבער, א פיוואַרניע און א שפייז געוועלב מיט ערשטקלאסיגע בעקוועמליכקייטען. ס קאן זיין מיט א וואהנונג. מען קען דאס אלעס דינגען דירעקט ביים ווירט.

אינפארמירען קאן מען זיך ביים הויז - ווירט אויף דער סקארישעווסקא גאס נומ. 94.

דעם היינטיגען דאנערשטאג איז אויף די היגע גאסען פארגעקומען א צייכען-פערקויף למובת דער גמילת-חסד קאסע אויף פיאסקיס 29.

אין דעם צייכען-פערקויף האבען גענומען אנטייל פאלגענדע פארלעך:

1) פ"פ פיינגאלד—ראזענצווייג	31.78	(5 פ"פ גאלדבערג	18.50
2) פ"פ האכבוים	29.94	(6 פ"פ גוטמאן און ה'	
3) פ"פ קארמא,—ראזענצווייג	23.45	זעעפקאוויטש	17.63
4) פ"פ ראזענצווייג-ג טמאן	21.00	(7 פ"פ מעלכיאר איינע אליין	8.34

בס"ה איז געווארען געזאמעלט 80 גר. 169 זל.

די פערוו. פון די ג"מ"ח קאסע דריקט דערמיט אויס איהר טיפסטען דאנק אלע ג' פארלעך, וועלכע האבען גענומען אנטייל אין דעם א. ד. צייכען-פערקויף. און פערהאפט ז‏אס אויך ווייטער, וועלען זיי ווייטער אונטערשטיצען די זעהר וויכטיגע אינסטיטוציע.

Od wielu lat już istniejące

Biuro Próśb TŁOMACZEŃ — i — PRZEPISYWAŃ

p. f. „PROLITEX"

RADOM, WAŁOWA 5, oficyna I-e piętro.

USKUTECZNIA

Podania, skargi, opozycje, apelacje w sprawach cywilnych, karnych, wojskowych i paszportowych oraz **rekursy do wszystkich urzędów państwowych i administracyjnych**

KORESPONDENCJA HANDLOWA

umowy i punkt. przedrejentalne

האלא! האלא!

— דער — בעוואוסטער

פענסיאנאט

פון ה' רייכקינד אין סוכעדניעוו

איז היי יאהר ערשטקלאסיג איינגעארדענט מיט פיעל בעקוועמליכקייטען ווי: זוניגע צימערען רעיעלע בעהאנדלונג. קאנצערטען, ראדיא, דאנסינג, פלאזשע

בעמערקונג: דער פענסיאנאט וועט זיין אפען ביז איבער די ימים טובים.

פרייזען צוגענגליכע!

אויסערגעוועהנליכע פער-זאמלונג פון קצבים.

דער ראדאמער קצבים-פעראיין פאדערט אויף אלע קצבים צוקומען אויף א אויסערגעוועהנליכע פערזאמלונג היינטיגען זונטאג דעם 28 ה. ח. 4 א זייגער נאך מיטאג אין האנדווערקער-קלוב, אויפ'ן טאג-ארדנונג שטעהען זעהר וויכטיגע פראגען. ס'וועלען רעפערירען אייגענע רעדנער. קומט אלע.

פארשטעהער פון קצבים-פעראיין

ג. לעווין, מאיר פינקעלשטיין.

קעלצער אבטיילונג.

טעאדאר הערצל

(צו זיין 25-סטען יאהרצייט).

פערשידען זענען די ערשיינונגען אין לעבען, אמאל זעהט מען, ווי דער ארויסגעשטויסענער פון די ערדישע לעבענס-אנהאלטען שטרענגט אן די מוסקילען. טרייבט ביז צו דער העכסטער מאס זיינע לעצטע כחות, אבי זיך און זיינע אייגענע מציל צו זיין פון נויט און אונטערגאנג. הונגער, קעלט, עלענד און קרענק זענען דא די פאקטארען ביים שאפען די גרעסטע דראמעס אינ'ם לעבען. דא פייפט דער שטורם אין דער לופט. און נאך מעהר אין די הערצער, װאו ס'איז שוין נישטא קיין סימן פון האפנונג. און, אז דער גאט-געבענטשער דיכטער נידערט אראפ אהער און זיין ברוסט פילט זיך אן מיט דער דאזיגער סימפאניע פון צער און לייד —ענטשטעהט די אויפטרייסלענדע לעבענס-דראמע.

און אמאל חייזט דאס לעבען זיין אנדערע זייט: דא הערשט שטענדיג א פריהלינגס-אטמאספערע. שפיעל, פרייד און גענוס. קינדער צופרידענע, מענשען פול מיט לעבען, ווארעמקייט, זון און ליכט בעניטען דעם האריזאנט. אויף דעם באדען וואקסען אויס זאטע בילדער, פרעהליכע הומארעסקעס און לייכטע לידער אויף צעשמייכעלטע ליפען, און די וועלט נעמט-אויף קלאנגען פון גליקליכע מענשען.

אין דער צווייטער זייט האט הערצל פון אנפאנג ארייגעקוקט, אבער נישט געבליבען דארט לאנג. עפעס א אינערליכער כח האט איהם געטריבען צו די שוואכע, נישט-ענטוויקעלטע און ליידענדע. און דא וועקט זיך אין איהם דער אנקלאגער, און ביטערע דרייסטע ווערטער הויבען אן פאלען. זעהענדיג מענשליכע נויט. דער אנקלאגער אין איהם פיהרט איהם ווייטער און ווייטער ביז ער דערגעהט נישט נאר די ליידען פון די „מאשינען מענשען", נאר ער דערפיהלט דעם גרויסען וועלט-שמערץ פון גרויסען וועלט-פאלק — דעם צער פון זיין אומה, און טראכטענדיג וועגען דער טרופה מיט וועלכער צו שטילען דעם דאזיגען צער, וועגען ליכטיגע טעג—ענטשטעהט דער „יודענשטאט".

פון די קולטור-ערגאבערונגען פון 19-טען יאהרהונדערט האט אממייסטען געווירקט אויף הערצלען די טעכניק. זיינע געדאנקען האבען זיך נישט געפארעמט אונטערן איינפלוס פון שפינאזא. קאנט, אדער געטהע, נאר פולטאן, וואס א. א. א דאנק דעם, האט הערצל אין זיך געהאט די געוואלדיגסטע מאס פאזיטיוויטעט. דעריבער איז אונטער זיין האנד אלץ אויסגעהאקטען גרויס, ברייט און שטארק. ער האט ארגאניש אויסגעמיטען קליינינקייטען. דעריבער איז דער ציוניזם ביי איהם געווארען נישט נאר די גרויסע בעוועגונג פונם גאנצען אידישען פאלק, נור ער האט אויך ערמעגליכט דעם ציוניזם צו ווערען א גרויסע בעוועגונג פאר דער נישט-אידישער וועלט, וועלכע זעהט דעם וועלט-כאראקטער אין דער אידען-פראגע.

דער דאזיגער וועלט-כאראקטער איז ביי איהם געווען א דאמינירענדער פאקטאר אין זיין גאנצער פאליטיק. נישט אבטרעטענדיג פון זיין הויפט-ריכט ליניע האט ער גענוג בולט אנגעצייכענט, אז דער ענטפער אויף דער אידענפראגע ליגט אויס'ן וועג פון א אידישער מדינה, בלייבענדיג געטריי אונטער אלע אומשטענדען זיין יודענשטאט-אידעע. ליידער איז אונז לעצטענס שוין נישט איינמאהל אויסגעקומען צו זעהען זיג-זאגעשע אבווייכונגען פונ'ם וועג צום יודענשטאט. דעריבער ווען מיר דערמאנען הערצל'ן צו זיין 25-סטע יאהר-צייט דערהערט מען שטארקער די פארבענגטע רופען: „צוריק צו הערצלען". צוריק צום קערן פון גרויסקייט פערנעס און מעכטיגען אדלער פליה צוריק צו דער לעזונג'ס-פארם פון דער יודענפראגע צוגעפאסט צו דער גרויס פון יודענשמערץ, צוריק צו דעם ציוניזם, אלס פארבעדינג צום יודענשטאט.

ה. ב.

אויסגעוועהלט א נייעם שטאדט-פרעזידענט.

דינסטאג דעם 16-טען ה. ח. איז פארגעקומען א זיצונג פון שטאדט-ראט. צוליב דעם וואס ס'זענען פארגעקומען פאר-בעראטונגען צווישען די פערשידענע קלובען—האט זיך די זיצונג געעפענט מיט א גרויסער פערשפעטיגונג.

נאכ'ן עפענען די זיצונג דורכ'ן פרעזעס ה' מאסאלסקי — האבען די פערזאמעלטע בעעהרט דורך אויפשטעהן דעם אנדענקען פון דעם טראגיש-אומגעקומענעם פוילישען לופט-פליהער אירושיקאווסקי. דאן איז מען צוגעטרעטען צום ערשטען פונקט פון טאג-ארדנונג, נעמליך: צו וועהלען א שטאדט-פרעזידענט. א פארשטעהער פון ב. ב.-קלוב ערקלערט, אז דער קלוב וועלכען ער רעפרעזענטירט וועט נישט אנטייל נעמען אין די דאזיגע וואהלען. באלד דערויף פערלאזען די מיטגלידער פון ב. ב.-קלוב דעם זאהל. אין רעזולטאט פון דער אבשטימונג איז מיט 17 שטימען ביי דריי אבגעהאלטענע. אויסגעוועהלט געווארען אויפ'ן אמט פון שטאדט-פרעזידענט מיט אידיש-ענדעקישע שטימען דער קעלצער אדוואקאט ראמאן טשיכאווסקי.

דער ראטמאן לוקאווסקי בעלעיט א פראטעסט נעגען דער וואהל פון שטאדט-פרעזידענט און ערקלערט, אז דער רעגירונגס-קלוב וועט זיך ווענדען צו דער העכערער מאכט מיט א פראטעסט וועגען די אונגילטיגקייט פון די וואהלען.

די פראגע וועגען שאפען א עלעקטרישע טראמוויי איז נאך א לענגערער דיסקוסיע אבגעשיקט געווארען אין דער פינאנס-קאמיסיע. צום סוף זענען נאך בעהאנדעלט געווארען איינינע פראגען. ביים שליסען די זיצונג מאכט דער פרעזעס מאסאלעקי בעקאנט, אז פון דעם 17-טען הויבען זיך אן די שטאדט-ראט-פעריען, וועלכע וועלען אנהאלטען ביז'ן 3-טען אויגוסט ה. י.

אוי, געוואלד ראטעוועט!

דינסטאג דעם 16-טען ה. ח. האט געפריבט בעגעהן זעלבסטמארד דער 16-יעהריגער זוהן פון היגען קברן, קברן, אויסטרינקענדיג זאלץ-זויער. באלד דערנאך זענען די איינוואוינער פון דארטיגען הויז שטארק אויפגעציטערט געווארען דורך די געשרייען: אוי געוואלד ראטעוועט! איך וויל נאך לעבען! — אין א שווערען צושטאנד האט מען דאס א נגזל איבערגעפיהרט אין אידישען שפיטאל אריין. וואו מען האט איהם דארט אבגעראטעוועט. ווי מיר דערוויסען זיך איז די סבה פון דעם פערצווייפעלטען שריט געווען א פאמיליען-סכסוך.

א שטרייק.

פאריגען מיטוואך איז אויסגעבראכען א סטרייק פון קאמאשענמאכער-מייסטער, צוליב דעם, ווייל די שיך-סוחרים (אבאוניקעס) האבען געוואלט רעדוצירען פון די פרייזען.

אימפאזאנטע סיום-הספר-פייערונג.

פאריגען מיטוואך איז פארגעקימען א סיום הספר-פייערונג ביי די „תפארת בחורים".

פארנאכט האבען פערשטעלטע גערייטען אויף פערד איבער די גאנצע שטאדט.

ווען דער צוג האט געריהרט האט געשפילט א ארקעסטער און עס האט זיך געהערט שאסען פון פלאווערען. ביי דער שוהל האט זיך דער גרעסטער טייל עולם געמוזט צוריק-קערען, צוליב דעם, ווייל די שוהל מאלעוועט מען איז דארט אוממעגליך אריינצוגעהן. דאס ספר האט מען אריינגעשטעלט אין „ליל הלילה", פון דארט איז זיך דער עולם צוגאנגען. ערשט צומארגענס האט מען געפראוועט די סעודת מצוה ביי ה' טארנאווניק.

פון סוחרים-פעראיין.

פאריגען מיטוואך האט דער קעלצער סוחרים-פעראיין גערופען א אויסערגעוועהנליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון אלע מיטגלידער פון פעראיין, כדי זיי זאלען זיך ארויסזאגען איבער די צונגעשיקטע צעקעטע, ווי אזוי צו רעפארמירען דעם אומזאץ-שטייער און אננעמען א געהעריגע שטעלונג.

די פערזאמלונג האט געעפענט ה' קאהן און איינגעלאדענט אלס סעקר. דעם ה' גאלדהאסער. אין דער דיסקוסיע האבען אנטייל גענומען כמעט אלע אנוועזענדע און עס איז אנגענומען געווארען פאלגענדע רעזאלוציעס: 1) דאס ארגאניזירטע סוחרטום ערקלערט, אז מען מוז איינבעדינגט אבשאפען דעם אומזאץ-שטייער, ווייל דער שטייער רואינירט דעם סוחר, 2) אויב די מלוכה זעהט איין, אז מען מוז נעמען אומזאץ שטייער, זאל מען נעמען פון די ערשטע האנד, 3) אין איבעראויבענדערמאנטע איז נאך זערוייל נישט מעגליך, זאל מען נעמען דעם שטייער באלד ביים בעצאהלען ד. ה. מען זאל העכערען אזוי דעם פאטענט, אז מען זאל שוין נישט דארפען נעמען קיין אומזאץ-שטייער.

א קאנפערענץ פון אלע בעלי חובות פון די קעלצער אידישע גימנאזיע.

ווי בעוויסט, איז די גרעסטע טהייל חובות פון די היגע אידישע גימנאזיע געהאפטעט דורך גובה-זשירעס פון די מיטגלידער פון די פערוואלטונג און די אינהאבער פון די וועקסלען שטיצען זיך פאקי הויפטזעכליך נור אויף די טובה-זשירעס. צוליב אבער דעם לעצטעס בעקאנטגעמאכטען געזעץ, אז טובה-זשירעס קענען גאנץ גרינג אנולירט ווערען, פאלס, אז ס'קען אויסגעוויזען ווערען, אז די זשיראנטען האבען דירעקט קיין געלד נישט ערהאלטען פאר זייערע זשירעס, ווערט איצט די פראגע פון איינמאהנען די חובות ביי די זשיראנטען פון די גימנאזיע, שטארק קאמפליצירט און ס'דראהט, אז די הארטנעקיגע אינהאבער פון די וועקסלען, וואס ווילען נישט איינגעהן אויף גרויסע פשרות, זאלען די חובות נישט אזוי גרינג אבנעמען.

כדי זיך אקעגענצושטעלען דער לעצטער עווענטואליטעט און נישט צולאזען בע'עוולה'ן די בעלי חובות, האט א געוויסע גרופע פון די בעלי חובות בעשלאסען צוזאמענצורופען א קאנפערענץ פון אלע בעלי חובות, פון די גימנאזיע, ווי אויך פון זשיראנטען פון די וועקסלען, כדי זיך צו פערשטענדיגען אין דער אנגעלעגענהייט און צו בעשטימען דעם פלאן פון אבצאהלען די חובות.

אונזער צייטונג איז בעפאלמעכטיגט בעקאנט צו מאכען, אז די קאנפערענץ וועט פארקומען היינטיגען זונטאג, דעם 28/7, זייגער 6 פארנאכט, אין לאקאל פון די אידישע קהלה. קיין בעזונדערע איינלאדונגען וועלען נישט ארויסגעשיקט ווערען, ווייל ס'איז נישטא קיין ליסטע פון אלע בעלי חובות.

אנווייזענדיג אויף די וויכטיגקייט פון די קאנפערענץ, זענען מיר געבעטען אויפמערקזאם צו מאכען, אז די בעלי-חובות. וואס וועלען גרינגשעצען די זאך און נישט קומען אויף די קאנפערענץ, זענען אויסגעשטעלט אנצושטויסען זיך אויף די נישט געווינשענע קאנסעקווענצען פון דעם דערמאנטען געזעץ.

זייער גרויסער אבשיעדס-באנקעט לכבוד דעם מזרחי פיהרער ה' יצחק פינקלער.

דעם איינטיגען זונטאג האבען איינגעארדנעט די „מזרחי" און „צעירי מזרחי"-ארגאניזאציעס א גרויסער אבשיעדס-באנקעט לכבוד דעם מזרחי פיהרער ה' יצחק פינקלער.

אין אחענר האבען זיך פערזאמעלט אין אייגענעם לאקאל (מארק 15) א גרויסע צאהל חברים פון מזרחי און צעירי מזרחי און סתם איינגעלאדענע געסט. ביי זעהר שעהנע סערווירטע טישען עפענט דעם באנקעט דער פארזיצער פון „צעירי מזרחי" און מנהל פון חדר „יבנה" ה' גאטהארט וועלכער שילדערט די גרויסע פערדינסטען, וואס ה' יצחק פינקלער האט פאר'ן „מזרחי" בכלל און פאר דער היגער מזרחי'סטישער ארגאניזאציע בפרט. דערנאך לעגט ער פאר דעם פארזיץ פון היינטיגען באנקעט דעם ה' חיים שלום ליכטענשטיין. מען איז באלד צוגעטרעטען צום ווייטערדיגען טאג-ארדנונג, וועלכער איז בעשטאנען פון „שלחן עורך". אינמיטען באנקעט האבען גע-האלטען טאאסט-רעדעס א גרויסע צאהל רעדנער דערונטער אויך די ה"ה גאטהארט, גוטמאן, קשענסקי, זשעלאנע, און באראנקעוויטש.

שפעטער האט געבעטען א ווארט ה' פינקלער, וועלכער האט געהאלטען א שעה'דיגען רעפעראט און געדאנקט דעם „מזרחי" און „צעירי מזרחי" פאר'ן איינארדנען דעם באנקעט און אלע אנוועזענדע פאר'ן אנטייל נעמען אין באנקעט און געוואונשען, אז קירצליך זאל מען זיך טרעפען אין ארץ-ישראל. דערנאך האט מען געזונגען פיעל ארץ-ישראל-לידער.

שפעט אין נאכט אריין 4 אינדערפריה שליסט דער פארזיצער ביי א געהויבענע שטימונג דעם באנקעט אונטער די קלאנגען פון התקוה און תחזקנה.

• • •

דינסטאג איז ה' יצחק פינקלער אבגעפאהרען קיין ציריך אלס דעלעגאט צום ציוניסטישען קאנגרעס. נאך זיין צוריק קומען קיין פוילען וועט ער זיך בעזעצען אין סאסנאוויעץ.

געזעסטן „שבעה" נאך א לעבע-דיגען מת...

אנ'אויסערגעוועהנליכע טראגי-קאמעדיע אין א היגער יודישער פאמיליע — די גאנצע מעשה — א נקמה-אקט.

א אויסערגעוועהנליכע געשיכטע איז אין דער פערגאנגענער וואך פערלאפען אין קעלץ ביי ה' ג. א מעשה, וואס האט צו זיך קיין גלייכען נישט, מיט איהר שפאנענדען סענסאציאנעלען אינהאלט. און וואלט געקאנט דרייסט גע-שפילט ווערען אויף א טעאטער-ביהנע...

די געשיכטע שטעלט זיך פאר אזוי:

ה' ג. האט א פערהייראטען זוהן, וועלכער וואוינט אין לאדז. מיט עטליכע טעג צוריק האט דער 20 יעהריגער נפתלי פערלאזט זיין היים, ערקלערענדיג, דאס ד'וועט ארויספאהרען קיין לאדז און זיך דארט אבגעפינען ארבייט עווענטועל וועט ער זיך פערהאלטען ביי זיין פערהייראטען ברודער.

מאנטאג א ז. 11 אינדערפריה קומט פלוצלינג אן א פאסט-קארטעל אדרע-סירט צו ה' ג. דאס נעכטען מיטאג-צייט איז דער יונגער 20-יעהריגער נפתלי געקומען צו קבורה... אינטערגע-שריבען אייגענהענדיג דורך זיין ברו-דער, ה' ג.'ס פערהייראטען זוהן.

עס איז ווי לייכט פארצושטעלען, ווי די „באמבע" האט געווירקט אויף דער משפחה ג. די מוטער האט גלייך גע'חלש'ט און מען האט זי קוים גע-קענט מינטערן. דער פאטער האט גע-ריסען קריעה איז זיך געזעצט שבעה מיט אלע זיינע זוהן... דאס גאנצע בילד האט פארגעשטעלט א שרעקליכע פלוצים'דיגע טראגעדיע. מען האט גע-רופען א מנין יודען און זיך געשטעלט דאווענען...

איינער פון די איבריגע ברודער אין שטוב דער 22-יעהריגער יורעל — און דא הויבט זיך ערשט אן די אמת'ע סענסאציע — האט אבער נישט געקענט איינרוהען איהם איז די גאנצע מעשה אויסגעקומען עפעס פערכונקעלט: כמה נכשך. וואלט טאקי עפעס פארגעקומען וואלט דאך דער פערהייראטער ברודער אין לאדז געדארפט על פי לאגיק צו קלאפען א דעפעשע: אזוי און אזוי מיי-ערע עלטערן, זייט וויסען אז נפתלי איז געשטארבען און קומט גלייך צו פאהרען אויף דער לויה.. איז דאס אבער נישט געשעהן, מוז דא זיין עפעס נישט אין ארדנונג—אזוי האט געקלערט ה' ג.'ס עלטערער זוהן יורעל, און נישט לאנג טראכטענדיג, האט ער זיך אויפגעכאפט און מיט'ן שנעל-צוג ארויסגעפאהרען קיין לאדז, וועלענדיג זיך איבערצייגען אין דער ריכטיגקייט פון „טרויעריגען" פאסט-קארטעל..

געקומען קיין לאדז, איז ער גלייך מיט א טאקסובקע פערפאהרען צום ברודער, אנ'עפענען געטהון די טהיר — — — האט איהם אנגעהויבען צו שווינדלען פאר די אויגען און א ווייל'ע האט ער געמיינט אז ס'איז א חלום: נפתלי לעבען איז זיך געזעסען איבער א טעלער הייסע לאקשען און געשלונגען מיט גרויס אפעטיט...

— געוואלד! דא זיצט ער און עסט לאק-שען און אינדערהיים זיצט מען נאך איהם „שבעה"... עס איז געוואָרען לע-בעדיג אויף דער וואלבארסקא גאס. יודעל האט שוין אפילו נישט אויסגע-פארשט ווער עס האט דאס „ממזר'ישע" שטיקעל אבגעארבייט, ער האט עס אי-בערגעלאזט פאר זיין פערהייראטען ברודער מיט דעם „געשטארבענעם" נפתלי, און אליין איז ער א צוטומעל-טער פון דער גאנצער געשעהעניש צוריק אוועק אהיימברענגען די פרעהליכע בשורה, אז נפתלי לעבט, איז געזונד ווי א פיש און עסט הייסע לאקשען...

יודעל איז ווי א שטורם ווינד אריין צו זיינע עלטערן, האט א האסטיגען פליק געטהון דעם שווארצען צודעק אויפ'ן שפיגעל און אויסגעשריגען: נפתלי לעבט!

האט די מוטער ווידער איינגע-חלש'ט, אלע האבען געחייגט און דער מוטיגער יודעל האט די מתפללים, וואס האבען זיך צונויפגעזאמעלט מנחה דאווי-נען, ארויסגעטריבען שרייענדיג:

— געהט אייך יוען געזונטערהייד, נפתלי לעבט.

ה' ג. האט זיך אויפגעשטעלט פון בענקעל, אנגעטוהן צוריק די שיך און בעטראכט דעם גוטען מלבוש — וואס האט ער נעכיך געזינדיגט, אז מען האט איהם געמוזט מאכען „קריעה"...

די איינציגע, וועלכע האט נאך גע-צווייפעלט, איז געווען די פרוי ג. ווייענדיג. האט זי הונדערט מאל איבערגעפרעגט יודל'ען, צי ס איז אמת, אז נפתלי לעבט!...

—אמת, אמת, אמת! האט יודעל א טאנצענדיגער געזאגט, כ'האב איהם געטראפען עסען הייסע לאקשען...

—ער זאל אזוי געזונד זיין?... — האט פרוי ג. מיט א מאמיש-וויינענדי-גען טאן ווידער אמאל איבערגעפרעגט.

—די מאמע זאלסט אזוי געזונד זיין, ווי נפתלי לעבט!...

דאס האט זי שוין בערוהיגט. פון דער טראגעדיע האט זיך אויסגעלאזט א קאמעדיע. ווי דער זוהן פון לאדז שטעלט פעסט, איז דאס געווען א נקמה-אקט פון זיינס א שונא. ער האט דאס „שטיקעל" אבגעארבייט, קאפי-רענדיג די האנד-שריפט און דעם אויטא-גראף.

די אומגעלומפערטע זעהר נישט קלוגע נקמה האט דער פאמיליע ג. 24 שעה נאכאנאנד פערשאפען גרויס צער.

ה' ג. אין לאדז וועט דעם „קלוגען" נקמה נעמער געוויס אנקלאגען אין גע-ריכט, ער זאל שוין פערזאגען א צעהנ-טען, זיך נישט צו שפילען מיט מענש-ליכע לעבענס...

גארבאטקע

איך מאך בעקאנט, אז מײַן לאנגיעהריגער **פענסיאנאט** איז אפען.

דער **פענסיאנאט** געפינט זיך אין גרויסען וואלד אין דער ווילע נומ. 19 און איז אײַנגעארדענט מיט די **בעסטע בעקוועמליכקײַט.** זוניגע צימערן און זארגפעלטיגע בעציהונג צו יעדן אײַנצעם גאסט.

מיט אכטונג

אייזענמאז.

אינזער צוקונפטיגע שװעגערין געניע תחי׳ און געשוועסטער דריקען מיר אויס אינזער טיפסטען מיטגעפיהל צוליב׳ן טויט פון זייער מוטער

מינדעלע ע״ה זילבערשטיין

אין רעם פארטזעצען איהרע מעשים טובים זאלט איהר א טרייסט געפונען.

קעלץ, תמוז תרפ״ט — **חיים ווײַנריב** עם פרוי און קינדער.

מײַן פריינד ה׳ משה קויפמאן נ״י

דריק איך אויס מיין טיפסטען מיטגעפיהל צוליב׳ן טויט פון זיין שוועסטער

מינדעלע ע״ה זילבערשטיין

המקום ינחם אותך בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

קעלץ, תמוז תרפ״ט — **חיים ווײַנריב**

לרגלי מות האשה הנכבדה והנגידה מרת **מינדעלע זילבערשטיין** נ״ע

אנו מביעים בזה רגשי השתתפותנו בצערם של אחיה הנכבד, חבר ועד הגמנסיה, ר׳ משה קויפמאן נ״י ושל התנה הנכבד, כמו״ד חבר הועד, ר׳ אברהם אמבערג נ״י. בנחמת ציון וירושלים ינוחמו.

המנהלה והועד של הגמנסיה היהודית בקילצה.

אכטונג!

דער בעוואוסטער לאנג־יעהריגער

פענסיאנאט „ווינטערטעטער"

אויף טשארניעצקא־גורא

אין די קאמפארט־ווילעס פון פר׳ מאשטשיצקא איז שוין **אפען**

און נעמט אן געסט **צו** צוגענגליכע פרײַזען.

שעהנע און ליכטיגע צימערן; בע־יהמטע קוך;

שנעלע און רעעלע בעהאנדלונג.

קאנצערטן! דאנסינג! ראדיא!

אינפארמירען זיך, ביטע, לויט פאלגענדען אדרעס:

פענסיאנאט „ווינטערטעטער", פאסט סטאמפארקוב

באהן־סטאציע טשארניעצקא־גורא.

אני משתתפים בצערה של המשפחה **פרידמן** קילצה

במות עליה **בנה** — הפנקסן שלנו

משה נ״ע

ד׳ ינחמה בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

הועד והנהלת

„בנק אודזילובי"

קילצה.

Zawiadomienie.

Polska Spółka Komunikacji Autobusowej w Polsce

S. K. A. Sp. z o. o.

podaje do łaskawej wiadomości P.T. podróżujących iż w dniu **11 lipca 1929 r.** uruchomiony został

Luksusowy Autobus

światowej marki **„Federal-Pullman"**

z miejscami I i II klasy

Wozy nasze obsługiwane są przez siły fachowe co zapewnia podróżującym punktualną, szybką, bezpieczną i tanią komunikację.

Każdy pasażer jadący naszym autobusem „Federal-Pullman" jest ubezpieczony w Tow. Ubezp. „PATRJA" do wysokości 10.000 zł.

Odjazd z Warszawy — 10.30

Odjazd z Radomia — 7.30 rano

Postój w Warszawie Długa 28 i Rogatki Jerozolims.

Postój w Radomiu Hotel Rzymski

Autobus zatrzymuje się vis a vis Polonji w Alejach Jerozolimskich.

Wszelkie informacje oraz wcześniejsze zamówienia biletów uskutecznić można telefonicznie № 437—31 lub na miejscach postoju.

Zarząd Spółki mieści sie w **WARSZAWIE** przy ul. **Nowogrodzkiej Nr. 58** m. 19.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבע קוזינקע **רעגינא ריכטמאן** מיט ה׳ **אברהם דאמאגיעװיטש**

ווינשען מיר פיעל גליק און א גליקליכע צוקונפט.

הערשעל גראספעלד עם פרוי

די אויך שוועסטער **חנלא** און **גיטשע** הערבער

איפפאדערונג.

איך מאדער אויף די ת״ה:

מרדכי לענגער און הירשל בוימאן

צו אנ׳עהרען־געריכט. איך פין מיין זייט וויל אן אלס ביידר רעם דיר. דוד פרענקעל. אין פאל זיי וועלען דאס מאהל ענטזאגען, בין איך נישט פעראנטוואָרטליך פאר די קאנסעקווענצען.

יצחק גרין.

LÓD SZTUCZNY

Rzeźnia Miejska rozpoczęła już rozwożenie lodu sztucznego; zgłoszenia na każdą ilość lodu kierować należy do Rzeźni Miejskiej, Radom, ul Bosenowa 20, telefon 562.

מעלדונג.

הײַנטיגען זונטאג דעם 28 ה. ח. קומט אינזער אינקאסענט קיין קעלץ. מיר בעטען דעריבער אינזערע אבאנענטען און אנאנסען־געבער צו רעגולירען זייערע חובות און נישט הייסען קומען א צווייט מאל.

ארמין סטראצ׳ע.

Kino „NOWE CZARY" Teatr

Dziś! Tylko do 26 lipca — 1929 roku — **Premjera!**

Eddie Polo i Ossi Oswalda **w sensacyjnym dramacie p. t.**

TAJEMNICZY ZAMEK

Kino „CORSO" Teatr

Dziś i dni następnych

Jego Excelencja Posłaniec

W rolach głównych:

Hans Junkerman i Mary Kid

Redaktor CH. M. HERC

Drukarnia Wyd. „Radomer Kielcer Leben", Radom, Szwarlikowska 20.